

Rozdział I. Pojęcie fundacji kościelnych

Przybliżenie pojęcia fundacji wymaga wskazania i scharakteryzowania konstytutywnych elementów ich konstrukcji prawnej. Można je wyodrębnić poprzez analizę funkcjonujących w doktrynie oraz orzecznictwie, opartych na wykładni przepisów prawa fundacyjnego definicji. W pierwszej kolejności przedstawione zostaną w niniejszym rozdziale ujęcia definicyjne fundacji w ogólności, a następnie dla pogłębienia zrozumienia ich istoty, scharakteryzowane zostaną poszczególne elementy konstytutywne każdej fundacji, czyli cel, majątek i niekorporacyjna struktura organizacyjna. Analiza tych zagadnień pozwoli na wskazanie w dalszej kolejności ustawowych kryteriów wyróżnienia fundacji kościelnych oraz skonstruowanie definicji tego typu fundacji. Rozdział zakończony zostanie sformułowaniem wniosków o charakterze prawno-porównawczym.

§ 1. Pojęcie fundacji kościelnych w prawie polskim

Funkcjonujące na gruncie prawa polskiego pojęcie fundacji odnosi się do jej formy samodzielnej, co jest uzasadnione tym, że taka właśnie forma stanowi ustawowy model tej instytucji prawnej. Identyczne podejście zostanie przyjęte również w niniejszej publikacji, co oznacza, że najpierw scharakteryzowane zostaną przykładowe definicje fundacji samodzielnych funkcjonujące w doktrynie i orzecznictwie prawa polskiego, a następnie konstytutywne elementy ich konstrukcji prawnej. Podstawowym elementem odróżniającym fundacje samodzielne od niesamodzielnych jest brak odrębnej podmiotowości prawnej tych drugich. Zagadnienie to zostanie przybliżone w rozdziale drugim. Pozostałe różnice pomiędzy formą samodzielną i niesamodzielną każdorazowo będą wskazywane w trakcie rozważań odnoszących się do szczegółowych regulacji prawnych.

I. Definicyjne ujęcia fundacji

Ustawodawstwo polskie nie zawiera legalnej definicji fundacji. Propozycje w tym zakresie można odnaleźć w doktrynie i orzecznictwie, gdzie wspomniana definicja jest konstruowana w oparciu o analizę przepisów FundU. Według *H. Ciocha* fundacje należałoby określać jako „jednostki organizacyjne typu zakładowego, wyposażone w przymiot osobowości prawnej, utworzone z inicjatywy osób fizycznych bądź osób prawnych do realizacji w sposób trwały i na podstawie wpływów uzyskiwanych z przekazanego im majątku, wskazanych w akcie fundacyjnym celów użyteczności publicznej”¹. Inne ujęcie proponuje *A. Wasilewski*, zdaniem którego „mianem fundacji określa się zwykle pewien majątek, przeznaczony stosownie do woli fundatora (założyciela) na określony cel i trwale z nim związany oraz mający zazwyczaj osobowość prawną”². Można zauważyć, że proponowane przez cytowanych autorów definicje odnoszą się do tych samych elementów fundacji, to znaczy jej celu, majątku oraz osobowości prawnej. Każdy z nich akcentuje jednak inny z wymienionych elementów: *H. Cioch* osobowość prawną, a *A. Wasilewski* majątkowy charakter fundacji. To rozróżnienie może stanowić podstawę do stworzenia podziału spotykanych w literaturze przedmiotu i orzecznictwie definicji. W pierwszej grupie znalazłyby się definicje akcentujące osobowość prawną fundacji, proponowane między innymi przez *P. Suskiego*, *B. Niemirkę* oraz *R. Jachmana*³. Drugą z wymienionych grup tworzyłyby te, które akcentują podstawowe znaczenie majątku fundacji, między innymi definicja przyjęta przez SN w uzasadnieniu uchw. z 7.7.1993 r. i uchw. SN(7) z 13.3.2002 r. oraz NSA w wyr. z 21.12.2001 r.⁴, a w literaturze definicja zaproponowana przez *J. Broła*⁵.

¹ *H. Cioch*, Fundacje w ujęciu prawa polskiego na tle porównawczym, Lublin 2000, s. 23.

² *A. Wasilewski*, Prawna problematyka fundacji (Zagadnienia podstawowe), PiP 1984, z. 9, s. 26.

³ Fundacja „to osoba prawna, typu zakładowego, powstająca w wyniku oświadczenia woli fundatora [...], na podstawie którego przekazano majątek trwały na realizację określonego przez fundatora trwałego celu społecznego”; *P. Suski*, Stowarzyszenia i fundacje, Warszawa 2008, s. 336–337; „Fundacja jest osobą prawną typu zakładowego, której substratem jest określony majątek. Fundacja powstaje z woli fundatora, który przeznaczają pewien majątek na realizację celu społecznego (publicznego)”; *B. Niemirka*, Statut fundacji, Warszawa 1998, s. 1; „Fundacja jest to powołana do życia wolą założycieli osoba prawna, która w oparciu o majątek, pod nadzorem sądu rejestrowego, w sposób określony w statucie, realizuje cele społeczne lub gospodarczo użyteczne określone w akcie fundacyjnym”; *R. Jachman*, Fundacje, Łódź 1994, s. 8.

⁴ „Fundacja jest formalnie spersonifikowanym majątkiem, o którego przeznaczeniu (i sposobie wykorzystania) decyduje wola fundatora, wyrażona w statucie”; uchw. SN z 7.7.1993 r., III CZP 88/93, OSNC 1994, Nr 1, poz. 14, s. 74; „Fundacja jest to [...] majątek wyposażony w oso-

Sposób definiowania przyjęty w ramach drugiej grupy, odnoszący się do teorii majątku celowego *A. Brinza*⁶, przewartościowuje majątek fundacji, czyniąc go jej najistotniejszym elementem. Jest to ujęcie niewłaściwe, ponieważ nawet pobieżna analiza art. 1 oraz art. 3 ust. 2 FundU nakazuje przyjąć, że majątek powinien pełnić jedynie służebną rolę względem celu fundacji i stanowić instrument w procesie jego realizacji⁷. Nie powołuje się fundacji dla rozdysponowania majątku, ale dla realizacji konkretnego celu i to on pełni funkcję centralną w odniesieniu do fundacji, stanowiąc zarazem o jej tożsamości⁸. Akcentowanie osobowości prawnej fundacji, jak to ma miejsce w przypadku definicji zaliczonych do pierwszej z wymienionych grup, lepiej oddaje istotę fundacji. Takie położenie akcentu wskazuje bowiem na to, że jest ona, tak jak każda inna osoba prawna na gruncie prawa polskiego, powoływana dla realizacji konkretnego celu, a co za tym idzie cel ten nabiera właściwego sobie nadrzędnego charakteru. Mankamentem tego typu definicji jest to, że odnosić można je tylko i wyłącznie do fundacji posiadających osobowość prawną. Szczególnie współcześnie, kiedy w doktrynie wskazuje się na możliwość tworzenia również na gruncie prawa polskiego fundacji niesamodzielnych⁹, należałoby dokonać przekształcenia tychże definicji tak, aby mogły nabrać wymiaru bardziej uniwersalnego. W celu zrealizowania tego postulatu można dokonać modyfikacji przytoczonej powyżej definicji *H. Ciocha* i zaproponować określenie fundacji jako instytucji o charakterze niekorporacyjnym, które zostają utworzone z inicjatywy osób fizycznych bądź osób prawnych do realizacji w sposób trwały i na podstawie wpływów uzyskiwanych z powierzonego im majątku, wskazanych w akcie fundacyjnym celów użyteczności publicznej¹⁰.

bowość prawną i przeznaczony do realizacji zgodnych z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej celów społecznie lub gospodarczo użytecznych”; uchw. SN(7) z 13.3.2002 r., III ZP 21/01, OSNP 2002, Nr 12, poz. 280; fundacja „stanowi [...] swoistą wyodrębnioną prawnie masę majątkową, która jako osoba prawna powołana jest do życia przez tak zwany akt fundacyjny, stanowiący oświadczenie woli osoby fizycznej wyrażone w formie aktu notarialnego”; wyr. NSA z 21.12.2001 r., II SA 786/00, MoP 2002, Nr 6, s. 244.

⁵ Za fundację uznaje on „majątek wydzielony przez fundatora (założyciela fundacji) na mocy aktu fundacyjnego i przeznaczony na realizację celu społecznie użytecznego”; *J. Broł*, Fundacje (po zmianach ustawodawczych), Bydgoszcz 1992, s. 6.

⁶ *J. Krukowski*, Wstęp do nauki o państwie i prawie, Lublin 2002, s. 94; *K.A. Dadańska*, Działanie osoby prawnej, Warszawa 2006, s. 7.

⁷ Por. *A. Kidyba*, Ustawa o fundacjach. Prawo o stowarzyszeniach, Warszawa 1997, s. 14.

⁸ *L. Stecki*, Fundacja, cz. I, Toruń 1996, s. 177.

⁹ *H. Cioch*, Prawo fundacyjne, Kraków 2005, s. 41.

¹⁰ Przegląd proponowanych rozwiązań odnaleźć można w: *P. Suski*, Sowarzyszenia i fundacje, Warszawa 2008, s. 344–345.

Dokładniejsza analiza zaproponowanej definicji wymaga scharakteryzowania poszczególnych elementów konstytutywnych fundacji, czyli jej celu, majątku oraz struktury organizacyjnej.

II. Cel fundacji

Ustawodawca polski sformułował w odniesieniu do potencjalnych celów fundacji kryterium pozytywne w postaci wymogu, by były one zgodne z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej oraz posiadały charakter społecznie lub gospodarczo użyteczny¹¹. Przytoczone określenia ustawowe stanowią klauzule generalne, które w praktyce mogą nabrać bardzo szerokiego i nie zawsze jednakowego znaczenia, a ich interpretacja bez wątpienia będzie uzależniona od aktualnego kontekstu geopolitycznego i społecznego¹². Zgodność z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej przejawia się przede wszystkim w niesprzeczności z aktualnie obowiązującym porządkiem prawnym¹³. Nie wyczerpuje to jednak treści charakteryzowanej klauzuli generalnej. Szeroka możliwość interpretacji nakazuje przyjąć, zdaniem *J. Broła*, że możliwa jest również sytuacja, w której cel fundacji będzie wprawdzie zgodny z prawem, ale sprzeczny między innymi z interesami politycznymi, gospodarczymi, społecznymi oraz narodowościowymi państwa polskiego¹⁴. *P. Suski*, analizując ustawodawstwo oraz orzecznictwo polskie wskazuje, że interesy te w konkretnych przypadkach mogą odnosić się do niepodległości, nienaruszalności terytorium, obronności, bezpieczeństwa państwa i obywateli, porządku publicznego, stosunków międzynarodowych lub gospodarczych państwa¹⁵. Ostatecznie jednak ocena tego, czy cel nie godzi w podstawowe interesy Rzeczypospolitej Polskiej, należeć będzie do sądu rejestrowego¹⁶. Podmioty zakładające fundację korzystają z należnej im autonomii prywatnoprawnej oraz wolności gwarantowanej przez art. 12 Konst., a zatem wprowadzanie jakichkolwiek ograniczeń w tym względzie jest zabezpieczone szczególnym rygorem praw-

¹¹ Art. 1 FundU.

¹² *B. Niemirka*, Statut fundacji, s. 43–44.

¹³ Tamże, s. 44.

¹⁴ *J. Broł*, Fundacje (po zmianach ustawodawczych), Bydgoszcz 1992, s. 16.

¹⁵ *P. Suski*, Sowarzystzenia i fundacje, s. 365–366.

¹⁶ *A. Ogonowski, A. Gibalska*, Fundacje. Stowarzyszenia. Zasady funkcjonowania i opodatkowania, Kraków 2009, s. 12.

nym¹⁷. Sąd rejestrowy nie jest uprawniony do stawiania wymogu pozytywnego w postaci zgodności celów fundacji z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej. „Zgodność”, o której mowa w art. 1 FundU powinna być interpretowana jako „niesprzeczność” z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej¹⁸. W przeciwnym przypadku państwo otrzymałoby możliwość zbyt dalekiej ingerencji w sferę prywatnoprawną, zwłaszcza w odniesieniu do fundacji „światopoglądowych”.

Znacznie większe trudności interpretacyjne stwarza wymóg ustawy nakazujący, by cele fundacji były społecznie lub gospodarczo użyteczne¹⁹. Społeczna użyteczność celu oznacza, że powinien on być realizowany w interesie społeczeństwa²⁰. Społeczeństwo jednak nie powinno być rozumiane jako ogół tworzących je jednostek. Taka interpretacja zakładałaby bowiem, że cel, który służy tylko określonej grupie nie jest społecznie użyteczny, a zatem na przykład nie miałyby prawa bytu fundacje wspierające studentów określonej uczelni, grupy osób cierpiących na szczególny typ schorzenia, czy też osoby bezrobotne itp.²¹. Pomocne w wyjaśnieniu znaczenia charakteryzowanej klauzuli może okazać się odwołanie do idei, które legły u podstaw dopuszczenia przez poszczególne państwa możliwości tworzenia fundacji. Realizacja określonych celów społecznych jest przede wszystkim prerogatywą administracji państwowej i samorządowej, które jednak z różnych przyczyn, najczęściej wynikających z braku odpowiednich środków budżetowych, nie są w stanie zapewnić pełnej realizacji wszystkich stawianych przed nimi zadań. Taka sytuacja bardzo często skłaniała ustawodawców poszczególnych państw do stwarzania prawnych możliwości powoływania instytucji prawa prywatnego, które mogłyby wspomóc administrację poszczególnych szczebli w realizacji celów społecznie użytecznych, poprzez zaangażowanie środków majątkowych pozostających w sektorze prywatnym²². Za cele społecznie użyteczne można byłoby uznać te, które korelują, niekoniecznie w sposób bezpośredni, z zadaniami administracji państwowej i samorządowej. Przy takiej interpretacji uzasadnione wydaje się rów-

¹⁷ L. *Garlicki*, Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu, Warszawa 2005, s. 104–108; P. *Suski*, Sowiarszenia i fundacje, s. 366.

¹⁸ P. *Suski*, Sowiarszenia i fundacje, s. 366.

¹⁹ Art. 1 FundU.

²⁰ R. *Trzaskowski*, Działalność statutowa a działalność gospodarcza fundacji – prawo i praktyka, Warszawa 2003, s. 19.

²¹ Por. tamże, s. 20–21.

²² A. *Wasilewski*, Prawna problematyka fundacji (Zagadnienia podstawowe), PiP 1984, z. 9, s. 28–31.

nież używanie w odniesieniu do celów fundacji pojęcia „użyteczności publicznej”²³. Trafność tego ujęcia zdaje się potwierdzać również przykładowy katalog celów zawarty w art. 1 FundU²⁴.

Kolejne problemy interpretacyjne pojawiają się przy próbie określenia zakresu znaczeniowego pojęcia „cel gospodarczo użyteczny” oraz interpretacji użytego przez ustawodawcę w art. 1 FundU spójnika „lub” stanowiącego przybliżony równoważnik funktora alternatywy nierozłącznej²⁵. Zgodnie z zasadami logiki należałoby uznać, że fundacja może realizować cele społecznie użyteczne i zarazem cele gospodarczo użyteczne, jak również wyłącznie cele społecznie albo gospodarczo użyteczne²⁶. Taka interpretacja zakłada zatem, że możliwe jest istnienie na gruncie prawa polskiego fundacji o celach jedynie gospodarczo użytecznych. Zważywszy na to, że takie cele nie muszą być zarazem społecznie użyteczne, jej przyjęcie prowadzić będzie, co słusznie zauważa *H. Cioch*, do powstawania tzw. „pseudofundacji o pierwiastku patologii”²⁷. Do realizacji tego typu celów powołane są przecież inne osoby, których tworzenie jest dopuszczane na gruncie prawa polskiego, a mianowicie spółki, przedsiębiorstwa, spółdzielnie oraz fundusze²⁸.

Cele gospodarczo użyteczne powinny występować tylko i wyłącznie w funkcji subsydiarnej, jako środek do realizacji celów społecznie użytecznych²⁹. Potwierdzenie zasadności tego stanowiska można, zdaniem autora, odnaleźć już w samych przepisach ustawowych. W art. 5 ust. 5 zd. 1 FundU

²³ *H. Cioch*, Art. 1, w: *UstFundKom*, s. 18.

²⁴ *R. Trzaskowski*, *Działalność statutowa a działalność gospodarcza fundacji – prawo i praktyka*, Warszawa 2003, s. 34.

²⁵ *Z. Ziemiński*, *Logika praktyczna*, Warszawa 1997, s. 87.

²⁶ Taka interpretacja wynika z zastosowania matrycy funktora dwuargumentowego alternatywy nierozłącznej, zgodnie z którą warunkiem wystarczającym jej prawdziwości „jest prawdziwość choćby jednego argumentu zdaniowego (prawdziwość obu zdań składowych nie jest konieczna)”; *Z. Ziemiński*, *Logika praktyczna*, Warszawa 1997, s. 79.

²⁷ *H. Cioch*, *Prawo fundacyjne*, 2005, s. 29. Podobnie: *A. Kidyba*, *Ustawa o fundacjach. Prawo o stowarzyszeniach*, s. 16.

²⁸ *R. Jachman*, *Fundacje*, Łódź 1994, s. 11; *H. Cioch*, *Fundacje w ujęciu prawa polskiego*, s. 58.

²⁹ W odniesieniu do tej zasady *L. Drożdżewicz* przeprowadził krytykę omawianej regulacji art. 1 FundU. Jego zdaniem w sformułowaniu tego artykułu „dochodzi do pomieszania celów ze środkami, tj. do sytuacji, w której środek staje się celem i odwrotnie, dlatego słuszny wydaje się pogląd, że działalność gospodarcza fundacji nie może być wyłącznym celem fundacji, gdyż realizacja celów wyłącznie gospodarczych jest sprzeczna z istotą fundacji”; *tenże*, *Powstanie fundacji*, *Nowy Przegląd Notarialny* 2004, Nr 2, s. 32. *B. Niemirka* oraz *L. Drożdżewicz* wskazują, że również sąd rejestrowy przyjmuje taki sam pogląd przejawiający się w odmawianiu rejestracji fundacji, której jedynym celem stała się działalność zarobkowa; *L. Drożdżewicz*, *Powstanie fundacji*, *Nowy Przegląd Notarialny* 2004, Nr 2, s. 32; *B. Niemirka*, *Statut fundacji*, s. 46.

znajduje się stwierdzenie, że „fundacja może prowadzić działalność gospodarczą w rozmiarach służących realizacji jej celów”. Na podstawie analizy tego przepisu nasuwa się wniosek, że ustawodawca zakłada, iż podstawowymi celami fundacji są cele o charakterze nieekonomicznym – idealnym. Dla ich realizacji może zostać podjęta działalność gospodarcza, czyli mogą być realizowane przez fundację również cele o charakterze użyteczności gospodarczej. Gdyby przyjąć możliwość nadania wspomnianym celom charakteru autonomicznego, co można byłoby wnioskować na podstawie wykładni gramatycznej art. 1 FundU, to zacytowany powyżej przepis art. 5 ust. 5 zd. 1 FundU byłby przepisem zbędnym, ponieważ wówczas nie potrzeba byłoby precyzować funkcji, jaką ma spełniać działalność gospodarcza podejmowana przez fundację³⁰.

Poruszana w niniejszej publikacji problematyka nakazuje odniesienie się do możliwości tworzenia fundacji o celach kościelnych i religijnych. W doktrynie można spotkać dwa przeciwstawne stanowiska dotyczące tej problematyki – dopuszczające³¹ i negujące taką możliwość³². Przedstawiciele pierwszego z wymienionych uznają cele kościelne i religijne za społecznie użyteczne, czyli mieszczące się w dyspozycji art. 1 FundU, natomiast autorzy reprezentujący drugi nurt, pozbawiają wspomniane cele tego przymiotu³³. Za słuszne uznać należy pierwsze ze wspomnianych stanowisk. Po pierwsze dlatego, że cele „czysto” kościelne i religijne są zbieżne z aktami zewnętrznymi, chronionymi przepisami konstytucyjnymi w ramach ochrony wolności sumienia i religii. Przepis art. 53 Konst, normujący to zagadnienie, zalicza do tych aktów takie działania jak: uzewnętrznianie „indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie”³⁴, jak również uprawnienia do posiadania „świątyń i innych miejsc kultu w zależności od potrzeb ludzi wierzących oraz prawo osób do korzystania z pomocy religijnej tam, gdzie się znajdują”³⁵. Ponadto cy-

³⁰ Por. *L. Drożdżewicz*, Powstanie fundacji, *Nowy Przegląd Notarialny* 2004, Nr 2, s. 31; Por. także: *K. Kruczalak*, Niektóre zagadnienia polskiego prawa fundacyjnego, w: *M. Bączyk* (red.), *Księga pamiątkowa ku czci profesora Leopolda Steckiego*, Toruń 1997, s. 154–155.

³¹ Między innymi: *H. Cioch*, *Prawo fundacyjne*, 2005, s. 165; *G. Radecki*, *Fundacje zakładane przez osoby prawne Kościoła katolickiego w Polsce*, Katowice 2009, s. 55.

³² Między innymi: *D. Bugajna-Sporczyk*, *Ustanowienie fundacji*, s. 29 oraz *B. Niemirka*, *Statut fundacji*, s. 46.

³³ *G. Radecki*, *Fundacje zakładane przez kościelne osoby prawne (zagadnienia wybrane)*, *Rej.* 2004, Nr 11, s. 136.

³⁴ Art. 53 ust. 2 Konst.

³⁵ Tamże.

towany przepis gwarantuje rodzicom prawo do wychowania religijnego i moralnego dzieci zgodnie ze swoimi przekonaniem³⁶, a kościołom i związkom wyznaniowym o uregulowanej sytuacji prawnej uprawnienie do nauczania religii w szkołach³⁷. Fakt, że wspomniane gwarancje wolności sumienia znalazły się w Konstytucji, wskazuje na to, iż podejmowane przez obywateli działania nawet o charakterze „czysto” kulturalnym, zostały uznane za godne zapewnienia im ochrony prawnej na najwyższym poziomie. Uprawnione jest zatem wnioskowanie, że państwo polskie uznało je za społecznie użyteczne, a co za tym idzie fundację, której działalność będzie ukierunkowana na wspieranie i realizację wspomnianych działań oraz zachowań, należy uznać za realizującą cele społecznie użyteczne³⁸. *G. Radecki* wskazuje, że możliwość ustanawiania wspomnianych fundacji znajduje również swoje uzasadnienie w art. 17 ust. 1 pkt 4 PDOPrU, zgodnie z którym wolne od podatku są między innymi dochody z działalności kościelnych osób prawnych przeznaczane na cele kultu religijnego, co oznacza, iż cele te mogą być również realizowane przez fundacje zakładane z inicjatywy kościelnych osób prawnych³⁹. Z przepisu tego nie wynika jednak, czy jest możliwe, aby wspomniane cele były jedynymi realizowanymi przez fundacje kościelne. Możliwość taką należy wyprowadzać z orzecznictwa NSA, który w wyrokach dotyczących spraw podatkowych kilkakrotnie kwalifikował do celów społecznie użytecznych również działalność dobroczynną i w zakresie kultu religijnego⁴⁰.

III. Majątek fundacji

W doktrynie polskiego prawa fundacyjnego można spotkać się z poglądem, że majątek jest najistotniejszym elementem fundacji. Autorzy reprezentujący to stanowisko nawiązują do koncepcji majątku celowego *A. Brinza*⁴¹ i uzasad-

³⁶ Art. 53 ust. 3 Konst.

³⁷ Art. 53 ust. 4 Konst; Więcej na temat konstytucyjnych gwarancji wolności sumienia i religii zob.: *A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisławski*, Prawo wyznaniowe, Warszawa 2006, s. 64–67 oraz 81–119; *J. Krukowski*, Kościół i Państwo – podstawy relacji prawnych, Lublin 2000, s. 292–296.

³⁸ Por. *G. Radecki*, Fundacje zakładane przez osoby prawne Kościoła katolickiego w Polsce, s. 54.

³⁹ Tamże, s. 54–55; zob. także: *J. Gluchowski*, Polskie prawo podatkowe, Warszawa 2004, s. 435.

⁴⁰ Wyr. NSA: z 19.3.1992 r., SA/Po 1902/91, ONSA 1993, Nr 1, poz. 18; z 21.5.1993 r., SA/Po 246/93, POP 1994, Nr 4, poz. 73; z 10.11.1993 r., SA/Po 1527/93, POP 1995, Nr 3, poz. 47.

⁴¹ Zob. *A. Wasilewski*, Prawna problematyka fundacji (Zagadnienia podstawowe), PiP 1984, z. 9, s. 32; *T. Elmerych, Z. Groycka*, Fundacje (według stanu prawnego na 1.1.1990 r.), Bydgoszcz 1990, s. 18; *J. Strzępka*, Art. 3, w: Pfk, s. 29; *D. Bugajna-Sporczyk*, Ustanowienie fundacji, s. 32–33;

niając je, wskazują na treść art. 15 ust. 1 FundU, zgodnie z którym fundacja podlega likwidacji między innymi w przypadku: „wyczerpania środków finansowych i majątku fundacji”⁴². Twierdzą oni, że tak jednoznaczny przepis nakazujący likwidację fundacji, wskazuje na uprzywilejowaną rolę majątku fundacji względem jej celu, w stosunku do którego niemożliwość jego realizacji nie została w podobny sposób uregulowana.

Autor niniejszej publikacji prezentuje pogląd przeciwny, przyznający pierwszorzędną rolę celowi fundacji. Taka interpretacja wynika z natury samej fundacji, określonej w art. 1 FundU, ponieważ fundacja jest powoływana dla realizacji konkretnego celu, a nie dla rozdysponowania majątku, jaki fundator zamierza przeznaczyć na jego realizację. Na służebny charakter majątku względem celu wskazuje art. 3 ust. 2 FundU, zgodnie z którym fundator powinien wskazać składniki majątkowe przeznaczone na realizację określonego celu. Odwoływanie się przez autorów reprezentujących wskazane wcześniej stanowisko, do art. 15 ust. 1 FundU również nie przesądza o słuszności reprezentowanego przez nich poglądu. *Ratio legis* likwidacji fundacji w przypadku wyczerpania środków majątkowych i majątku upatrywać należy, zdaniem autora, w powstającej wskutek tego niemożności realizacji celu fundacji. Warto wskazać w tym miejscu również, że pierwszym z powodów likwidacji fundacji wymienionych w cytowanym artykule jest osiągnięcie celu, dla którego fundacja została ustanowiona, niezależnie od tego, jaki majątek pozostał jej jeszcze do dyspozycji.

Struktura majątku fundacji oraz funkcje poszczególnych jego części nie są jasne i w odniesieniu do nich istnieje wiele kontrowersji w doktrynie. Ich rozstrzygnięcie utrudnił sam ustawodawca, używając w FundU różnej terminologii na jego oznaczenie. W art. 3 ust. 2 i 3 FundU użyte zostało określenie „składniki majątkowe” przeznaczone na realizację celu fundacji, a w art. 5 ust. 1 oraz 15 ust. 1 FundU „majątek” fundacji. Ponadto w ustawie używa się również w art. 5 ust. 5 FundU pojęcia „środków majątkowych” przeznaczonych na działalność gospodarczą, a w art. 5 ust. 4 oraz art. 15 ust. 4 FundU „środków majątkowych” pozostałych po likwidacji fundacji. Zdaniem części autorów wszystkie pojęcia są tożsame i należy je traktować jako majątek w wąskim rozumie-

A. Kidyba, Fundacje i stowarzyszenia. Zagadnienia podstawowe, Warszawa 1995, s. 23; zob. także: J. Krukowski, Wstęp do nauki o państwie i prawie, s. 94; K.A. Dadańska, Działanie osoby prawnej, Warszawa 2006, s. 7.

⁴² J. Strzępka, Art. 3, w: PFK, s. 29.

niu tworzony jedynie przez aktywa fundacji⁴³. Naturalną konsekwencją takiego ujęcia jest postulat, aby katalog środków majątkowych zawarty w art. 3 ust. 3 FundU traktować jedynie jako egzemplaryczny⁴⁴. Według tych autorów majątek fundacji mogą tworzyć wszystkie zbywalne przedmioty i prawa majątkowe, niezależnie od tego na jaką jego część się składają⁴⁵. Inni autorzy nie uznają użytych w FundU pojęć: „składniki majątkowe” przeznaczone na realizację celów fundacji oraz „majątek” za tożsame i stoją na stanowisku, że w ten sposób ustawodawca dokonał rozróżnienia pomiędzy kapitałem początkowym fundacji, a całością majątku tworzonego również w trakcie jej działalności⁴⁶.

Niezależnie od przedstawionych powyżej kontrowersji majątek fundacji w wąskim rozumieniu nie stanowi struktury jednolitej i należy wyróżnić w jego ramach majątek początkowy⁴⁷, majątek nabyty w trakcie działalności fundacji oraz majątek wydzielony na rzecz prowadzenia działalności gospodarczej. Majątek początkowy nazywany jest również w literaturze „kapitałem fundacyjnym”⁴⁸, „funduszem założycielskim”⁴⁹, „kapitałem założycielskim”⁵⁰ oraz „majątkiem założycielskim”⁵¹. Stanowią go składniki majątkowe przekazane fundacji przez fundatora na rzecz realizacji jej celu⁵². W odniesieniu do jego składu

⁴³ Przykładowo: *E. Mazur*, Fundacja, Pal. 1991, Nr 5–7, s. 49; *P. Suski*, Sowarzystzenia i fundacje, s. 414; *B. Niemirka*, Statut fundacji, s. 53–54.

⁴⁴ *K. Kelpińska*, Dokumentowanie fundacji w akcie notarialnym, Rej. 1993, Nr 6, s. 65; *L. Drożdżewicz*, Powstanie fundacji, Nowy Przegląd Notarialny 2004, Nr 2, s. 32.

⁴⁵ *H. Cioch*, Fundacje w ujęciu prawa polskiego, s. 81; *L. Stecki*, Fundacja, cz. I, s. 162; *J. Strzępka*, Art. 3, w: *PfK*, s. 26; *A. Ogonowski*, *A. Gibalska*, Fundacje. Stowarzyszenia. Zasady funkcjonowania i opodatkowania, Kraków 2009, s. 12.

⁴⁶ *J. Brol*, Fundacje (po zmianach ustawodawczych), s. 19; *D. Bugajna-Sporczyk*, Ustanowienie fundacji, s. 34–35.

⁴⁷ Termin używany m.in. przez *H. Ciocha*; *tenże*, Art. 3, w: *UstFundKom*, s. 32.

⁴⁸ *J. Brol*, Fundacje (po zmianach ustawodawczych), s. 18.

⁴⁹ *H. Izdebski*, Fundacje i stowarzyszenia: teksty i objaśnienia ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień prowadzenia działalności gospodarczej, Warszawa 1996, s. 57; *B. Niemirka*, Statut fundacji, s. 54–55.

⁵⁰ *J. Zaporowska*, *J. Mazurkiewicz*, Kapitał założycielski fundacji, cz. I, MoP 1998, Nr 6, s. 223; *J. Herbst*, Modele fundacji w Polsce – Raport z badań panelowych przeprowadzonych w ramach cyklu seminariów „Rola i modele fundacji w Polsce i Europie”, w: *M. Arczewska* (red.), Rola i modele fundacji w Polsce i w Europie, Warszawa 2009, s. 157; *P. Stec*, Modele fundacji w Polsce – propozycje reformy, w: *M. Arczewska* (red.), Rola i modele fundacji w Polsce i w Europie, Warszawa 2009, s. 197.

⁵¹ *T. Schimanek*, Jaki model fundacji w Polsce? Najważniejsze wnioski z paneli ekspertów dotyczące niezależności działania fundacji, zarządzania i finansów, w: *M. Arczewska* (red.), Rola i modele fundacji w Polsce i w Europie, Warszawa 2009, s. 223.

⁵² Art. 3 ust. 2 FundU; *J. Brol*, Fundacje (po zmianach ustawodawczych), s. 18–19.

należy, zdaniem autora, podzielić wskazany powyżej pogląd, że mogą go tworzyć wszystkie zbywalne przedmioty i prawa majątkowe bez ograniczeń, jakie mogłyby wynikać ze ścisłej interpretacji art. 3 ust. 3 FundU. Ponadto w odniesieniu do funkcji majątku początkowego dopuścić należy, na gruncie obowiązujących przepisów prawnych, zarówno możliwość jego całkowitego rozdysponowania, jak również nadania mu charakteru tzw. „funduszu żelaznego” i zabezpieczenia nakazem utrzymania w stanie niepomniejszonym w trakcie całej działalności fundacji⁵³. Przyjęcie jednego albo drugiego rozwiązania powinno być uzależnione przede wszystkim od charakteru celów i typu fundacji. Dowolność w tym względzie jest ograniczana jedynie przez wymóg utrzymania majątku fundacji w odpowiedniej wielkości, niezbędnej dla realizacji nadanych jej celów⁵⁴. Fundacja, uczestnicząc w obrocie prawnym, może nabywać prawa o charakterze materialnym i to one stanowią kolejny element jej majątku⁵⁵. Jeżeli fundacja zaciągnie zobowiązania, to wówczas wskazany majątek stanie się majątkiem w szerokim tego słowa znaczeniu⁵⁶. Może on zostać powiększony również o czynsze, odsetki itp. oraz przychody innego rodzaju w postaci darowizn, dotacji, przekazania mienia, zbiorów publicznych, nawiązek i świadczeń pieniężnych⁵⁷, jeżeli możliwość taką przewiduje statut fundacji⁵⁸. Odrębną kategorię w ramach majątku fundacji stanowią środki przeznaczone na działalność gospodarczą. Muszą one zostać określone w postanowieniach statutu w wysokości nie mniejszej niż tysiąc złotych⁵⁹. Istotne jest

⁵³ P. Stec, Modele fundacji w Polsce – propozycje reformy, w: M. Arczewska (red.), Rola i modele fundacji w Polsce i w Europie, Warszawa 2009, s. 200; T. Schimanek rozważając omawianą problematykę posługuje się terminem „kapitał wieczysty”. Podkreślić należy również, że wspomniany majątek (kapitał) nie zawsze musi być tożsamy z majątkiem początkowym. Może tworzyć go także inny, wyodrębniony z majątku fundacji, fundusz. Rozwiązanie takie znane jest prawu polskiemu czasu zaborów i okresu międzywojennego; *tenże*, Jaki model fundacji w Polsce? Najważniejsze wnioski z paneli ekspertów dotyczące niezależności działania fundacji, zarządzania i finansów, w: M. Arczewska (red.), Rola i modele fundacji w Polsce i w Europie, Warszawa 2009, s. 223–227; H. Cioch, Fundacje w ujęciu prawa polskiego, s. 81; L. Stecki, Fundacja, cz. I, s. 168.

⁵⁴ H. Cioch, Prawo fundacyjne, 2005, s. 61–62.

⁵⁵ D. Bugajna-Sporczyk, Ustanowienie fundacji, s. 35.

⁵⁶ A. Kawalko, H. Witczak, Prawo cywilne – część ogólna, Warszawa 2006, s. 49.

⁵⁷ R. Jachman, Fundacje, Łódź 1994, s. 11; P. Suski, Sowarzyszenia i fundacje, s. 415–418 oraz 420–422.

⁵⁸ Art. 5 ust. FundU; A. Ogonowski, A. Gibalska, Fundacje. Stowarzyszenia. Zasady funkcjonowania i opodatkowania, Kraków 2009, s. 11; J. Brol, Fundacje (po zmianach ustawodawczych), s. 24.

⁵⁹ Art. 5 ust. 5 FundU; A. Kidyba, Art. 5, w: UstFundKom, s. 129–132.

również, aby w trakcie działalności fundacji pozostawały one wyodrębnione, przynajmniej w wymiarze ewidencyjnym.

Szczególnego znaczenia w odniesieniu do fundacji nabiera problematyka środków, które powinny być przeznaczane na jej działalność statutową, czyli takich, które są wydatkowane na zapewnienie funkcjonowania fundacji w aspekcie formalnym (instytucjonalnym), a zatem na utrzymanie budynków, biur, świadczenia na rzecz pracowników itp. oraz na zapewnienie jej funkcjonowania w aspekcie materialnym, sprowadzającym się do realizacji celów fundacji *sensu stricto*. Co do zasady, wszystkie przychody z majątku fundacji oraz prowadzonej przez nią działalności gospodarczej⁶⁰, powinny zostać zużytkowane na działalność statutową⁶¹, podobnie jak wszystkie inne składniki majątku, które nie stanowią źródła przychodu fundacji i nie są wykorzystywane na działalność statutową w aspekcie formalnym. W kontekście prowadzonych rozważań, należy się również zastanowić nad możliwością tworzenia rezerw, czy też oszczędności na rzecz realizacji celów wymagających większych nakładów albo inwestycji, których nie można pokryć z dochodów uzyskiwanych z bieżącej działalności fundacji. Wydaje się, że nic nie stoi na przeszkodzie, podobnie jak w przypadku tworzenia „kapitału żelaznego” pokrywanego się z kapitałem fundacyjnym albo stanowiącego odrębny fundusz, aby postanowienia takie znalazły się w statucie⁶².

IV. Organizacja fundacji

Fundacja, w odróżnieniu od korporacyjnych osób prawnych, nie posiada w swojej strukturze prawnej elementu personalnego w postaci wspólników czy też członków. Do występowania w obrocie prawnym niezbędne jest jednak posiadanie przez nią odpowiednich organów, utworzonych z osób fizycznych lub prawnych, których działania będą traktowane jako działania własne fun-

⁶⁰ Albo przynajmniej ich część jak twierdzi *H. Cioch*. Stanowisko autora, jak się wydaje, należy interpretować w taki sposób, że część zysków z prowadzenia działalności gospodarczej, co jest zrozumiałe, jest przeznaczona na rzecz utrzymania i rozwoju tej działalności; *tenże*, Prawo fundacyjne, 2005, s. 62.

⁶¹ Art. 5 ust. 5 zd. 1 FundU; *A. Kidyba*, Art. 5, w: *UstFundKom*, s. 119; *T. Schimanek*, Jaki model fundacji w Polsce? Najważniejsze wnioski z paneli ekspertów dotyczące niezależności działania fundacji, zarządzania i finansów, w: *M. Arczewska* (red.), Rola i modele fundacji w Polsce i w Europie, Warszawa 2009, s. 224; *L. Stecki*, Fundacja, cz. I, s. 164.

⁶² *T. Schimanek*, Jaki model fundacji w Polsce? Najważniejsze wnioski z paneli ekspertów dotyczące niezależności działania fundacji, zarządzania i finansów, w: *M. Arczewska* (red.), Rola i modele fundacji w Polsce i w Europie, Warszawa 2009, s. 212.

dacji⁶³. Fundacja może zostać wyposażona w organy obligatoryjne oraz fakultatywne. Pierwsze muszą zostać utworzone, co stanowi warunek *sine qua non* uzyskania przez nią osobowości prawnej, natomiast utworzenie drugich pozostaje w gestii fundatora i jest jego autonomiczną decyzją⁶⁴. W prawie polskim jedynym organem obligatoryjnym fundacji jest zarząd, co wynika wprost z dyspozycji art. 5 ust. 1 FundU. Zgodnie z tym przepisem, fundator jest zobowiązany określić w statucie jego skład i organizację, sposób powoływania oraz obowiązki i uprawnienia tego organu i jego członków. W doktrynie nie ma zgody co do tego, czy powinien on być organem kolegialnym, czy też nie. Za pierwszym rozwiązaniem przemawia wykładnia lingwistyczna wspomnianego przepisu, a mianowicie wskazanie na to, że ustawodawca używa w odniesieniu do jego składu liczby mnogiej⁶⁵. Możliwość ustanowienia zarządu jednoosobowego uzasadnia się natomiast tym, że termin „zarząd” nie implikuje kolegialności, tak jak to ma miejsce w przypadku innych osób prawnych, na przykład spółek kapitałowych⁶⁶. Podobnie interpretowane jest w tym przypadku pojęcie „uchwała” użyte przez ustawodawcę w art. 13 FundU, ponieważ w polskim prawie również oświadczenie woli złożone przez jedną osobę, bywa jego desygnatem⁶⁷. Zdaniem autora zasadna jest druga z zaprezentowanych interpretacji, która znalazła również potwierdzenie w wyr. SA w Poznaniu z 18.7.2013 r. wydanym w sprawie I ACa 541/13, zgodnie z którym kwestia zarządu, jako organu kolegialnego albo jednoosobowego, powinna zostać uregulowana w statucie⁶⁸. Dla bezpieczeństwa obrotu prawnego bez większego znaczenia pozostaje, czy zarząd ma jednego, czy też więcej członków. Istotne jest jedynie to,

⁶³ Art. 38 KC. Na temat charakteru i koncepcji organów osoby prawnej patrz: K.A. Dadańska, *Działanie osoby prawnej*, Warszawa 2006, s. 25–38.

⁶⁴ L. Stecki, *Fundacja*, cz. I, s. 221; A. Kidyba, *Ustawa o fundacjach. Prawo o stowarzyszeniach*, s. 34–35.

⁶⁵ Art. 5 ust. 1 FundU oraz art. 13 zd. 1 FundU – gdzie mowa jest o uchwale zarządu, którą zdaniem SN należy zawsze interpretować jako wyraz woli organu kolegialnego; uchw. SN z 8.12.1992 r., I CRN 182/92, OSNC 1993, Nr 7–8, poz. 139; B. Niemirka, *Statut fundacji*, s. 70–71; Pogląd o obligatoryjnej kolegialności zarządu prezentują również: J. Broł, *Fundacje (po zmianach ustawodawczych)*, s. 26; I. Janson, *Statut fundacji*, w: D. Bugajna-Sporczyk., I. Janson, PkdUf, s. 49; A. Ogonowski, A. Gibalska, *Fundacje. Stowarzyszenia. Zasady funkcjonowania i opodatkowania*, Kraków 2009, s. 13; H. Cioch, *Status polskich fundacji w świetle judykatury*, Rej. 2000, Nr 5, s. 26–27.

⁶⁶ Art. 201 § 1 oraz art. 368 § 2 KSH; A. Kidyba, *Art. 5*, w: *UstFundKom*, s. 69.

⁶⁷ A. Kidyba, *Art. 5*, w: *UstFundKom*, s. 69.

⁶⁸ Wyr. SA w Poznaniu z 18.7.2013 r., I ACa 541/13, *Legalis*.

aby fundacja posiadała organ powołany do kierowania jej działalnością i reprezentowania jej na zewnątrz⁶⁹.

W przypadku złożonej struktury organizacyjnej fundacji, obok zarządu jako organu obligatoryjnego, mogą zostać utworzone również inne organy fakultatywne. Zadania tych ostatnich sprowadzić można do pełnienia funkcji: wykonawczych, kontrolno-nadzorczych i opiniująco-doradczych⁷⁰. Pierwsze z wymienionych polegają na współdziałaniu z zarządem w procesie prowadzenia spraw oraz reprezentowania fundacji⁷¹. Funkcje kontrolno-nadzorcze z racji tego, że nadzór nad fundacjami jest realizowany przez organy państwowe, ograniczają się do kontroli i nadzoru wewnętrznego⁷². Szczególnymi prerogatywami kontrolnymi w tym przypadku mogą stać się między innymi: uprawnienie do uzyskiwania informacji dotyczących działalności fundacji i do badania teje działalności w wymiarze finansowym oraz programowym (czyli w aspekcie realizacji celów). Do uprawnień nadzorczych omawianych organów zaliczyć z kolei należałoby uprawnienie do powoływania, odwoływania, zawieszania członków zarządu oraz innych organów⁷³, a także do udzielania zarządowi absolutorium⁷⁴. Organami te najczęściej określane są mianem: „rady nadzorczej” albo „komisji rewizyjnej”⁷⁵. Możliwe jest ustanowienie w strukturze fundacji również organów o charakterze opiniująco-doradczym. Członków tych organów powinna cechować specjalistyczna wiedza i umiejętności⁷⁶. Ich rola sprowadzałaby się do pomocy świadczony organom wykonawczym w zarządzaniu fundacją, zarówno w bieżących sprawach jak i podejmowaniu działań długoterminowych. Organami te przyjmują najczęściej nazwy: „rada społeczna”, „rada programowa” albo „rada naukowa”⁷⁷.

W kontekście powyższych rozważań podkreślić należy, że nic nie stoi na przeszkodzie, aby statut przewidywał możliwość ustanawiania członkami poszczególnych organów także fundatorów lub destynariuszy. Postanowienia statutu mogą również przewidywać istnienie organów, których członkami

⁶⁹ Art. 10 FundU.

⁷⁰ Terminów „kontrolno-nadzorcze” oraz „opiniująco-doradcze” używa B. Niemirka; *tenże*, Statut fundacji, s. 77–78.

⁷¹ Tamże, Statut fundacji, s. 75.

⁷² H. Cioch, Prawo fundacyjne, 2005, s. 98.

⁷³ J. Strzępka, Art. 5, w: PFK, s. 47.

⁷⁴ A. Kidyba, Art. 5, w: UstFundKom, s. 99.

⁷⁵ Tamże, s. 99–100; J. Strzępka, Art. 5, w: PFK, s. 46–47.

⁷⁶ Por. Ch. Mecking, Sposób zarządzania fundacją, s. 100.

⁷⁷ I. Janson, Statut fundacji, s. 51–52; T. Elmerych, Z. Groyecka, Fundacje (według stanu prawnego na 1.1.1990 r.), Bydgoszcz 1990, s. 25–26; B. Niemirka, Statut fundacji, s. 77.

będą tylko i wyłącznie wspomniane osoby⁷⁸. W literaturze przedmiotu można jednak spotkać pogląd niedopuszczający możliwości udziału fundatora w składzie zarządu. W założeniu miałyby to pozwolić na wyeliminowanie niebezpieczeństwa wykorzystywania fundacji do celów osobistych, czy też rodzinnych⁷⁹. Poglądowi temu należy odmówić słuszności. Fundator zobowiązany jest jedynie do tego, aby w statucie znalazły się odpowiednie postanowienia, dotyczące składu i organizacji zarządu, sposobu jego powoływania oraz określenia obowiązków i uprawnień tego organu oraz jego członków⁸⁰. Poza tym jedynym ograniczeniem, może on w całkowicie dowolny sposób ukształtować treść postanowień statutu w charakteryzowanej materii i na ich podstawie zagwarantować również sobie samemu, czy też innym fundatorom prawo do bycia członkiem zarządu⁸¹. Postanowienia statutu są badane przez sąd w postępowaniu rejestrowym w aspekcie ich zgodności z prawem⁸², co z założenia ma również stanowić zabezpieczenie przed możliwymi nadużyciami ze strony fundatora. Jeżeli w praktyce ujawniłyby się niezgodne z prawem próby faktycznego oddziaływania na fundację w kierunku istotnej i nieuprawnionej zmiany jej celów, podejmowania działań nastawionych na czerpanie przez fundatora korzyści z działalności fundacji itp., wówczas ich eliminowaniem i korektą powinny zajmować się organy sprawujące nadzór nad fundacją⁸³.

Przygotowując postanowienia statutu dotyczące sfery organizacyjnej fundacji należy dokładnie określić kompetencje oraz sposób działania poszczególnych organów i wszystkie kwestie związane z ich składem osobowym (członkostwo, kadencyjność itp.), a także, co jest szczególnie ważne, wskazać sposoby rozstrzygania wewnętrznych sporów kompetencyjnych⁸⁴. Fundator, w zakresie kształtowania struktury organizacyjnej fundacji, posiada bardzo dużą swobodę i jedynym ograniczeniem w tej materii jest ustawowy wymóg ustanowienia zarządu⁸⁵. Należy jednak podkreślić, że tworzenie wskazanej struktury powinna cechować racjonalność i co najważniejsze proporcjonalność stopnia jej rozbudowania do zakresu i charakteru działań fundacji wyznaczanych przez

⁷⁸ L. Stecki, *Fundacja*, cz. I, s. 223–225, 247, 264–267; I. Janson, *Statut fundacji*, s. 50.

⁷⁹ J. Broł, *Fundacje (po zmianach ustawodawczych)*, s. 26.

⁸⁰ Art. 5 ust. 1 FundU.

⁸¹ L. Stecki, *Fundacja*, cz. I, s. 223–224.

⁸² Art. 9 ust. 1 zd. 2 FundU.

⁸³ L. Stecki, *Fundacja*, cz. I, s. 224–226.

⁸⁴ H. Cioch, *Organy i organizacja fundacji w aspekcie prawnoporównawczym*, NP 1998, Nr 5–6, s. 69.

⁸⁵ Art. 5 ust. 1 FundU.

jej cele. Wypaczenia w tym względzie najczęściej będą prowadziły do niemożliwości należytej realizacji celów fundacji w przypadku zbyt słabo rozbudowanej struktury organizacyjnej albo do marnotrawienia środków finansowych w przypadku jej przerostu. W tym miejscu przywołać należy pogląd, reprezentowany w doktrynie przez *H. Ciocha*, że przy tworzeniu struktury organizacyjnej fundacji należy unikać zbyt daleko idącej analogii do struktur korporacyjnych osób prawnych, które oparte są na trójpodziale kompetencji na: uchwałodawcze, wykonawcze i kontrolne. Ze względu na prawny charakter fundacji oraz na to, że z założenia jest ona powołana do realizacji woli fundatora, wyrażonej w akcie fundacyjnym i statucie, nie należy dopuszczać do ustanawiania w jej strukturze organów o kompetencjach uchwałodawczych uprawnionych do przeprowadzania w sposób autonomiczny daleko idących zmian istotnych elementów fundacji, czyli jej celu, majątku i organizacji⁸⁶. Fundacje nie posiadają bowiem członków i nie działają w ich interesie.

V. Kryteria wyróżnienia fundacji kościelnych

W doktrynie polskiego prawa fundacyjnego można spotkać się z dwoma sposobami konstruowania pojęcia fundacji kościelnych⁸⁷. Pierwszy polega na uznaniu za podstawę ich wyróżnienia kryteriów zarówno o charakterze podmiotowym jak i przedmiotowym. Zgodnie z nim, za fundację kościelną należałoby uznawać taką fundację, która została utworzona przez kościelną osobę prawną (kryterium podmiotowe) oraz realizuje przynajmniej w przeważającej mierze, cele o charakterze kościelnym (religijnym)⁸⁸. Drugi z wymienionych sposobów polega na określaniu istoty wspomnianych fundacji jedynie na podstawie kryterium podmiotowego i nakazuje uznawać za fundację kościelną taką fundację, która została utworzona przez kościelną osobę prawną, niezależnie od tego, jaki rodzaj celów miałyby ona realizować⁸⁹. Pierwsza z przytoczonych definicji posiada charakter uniwersalny, ponieważ odnosi się do ogólnego modelu fundacji kościelnych, natomiast druga ukazuje w sposób adekwatny istotę tychże fundacji w prawie polskim.

⁸⁶ *H. Cioch*, Prawo fundacyjne, 2005, s. 96–97.

⁸⁷ Por. *G. Radecki*, Fundacje zakładane przez osoby prawne Kościoła katolickiego w Polsce, s. 36–37.

⁸⁸ *H. Cioch*, Istota fundacji kościelnych, w: *A. Dębiński, W. Bar, P. Stanisław* (red.), *Divina et Humana. Księga jubileuszowa w 65. rocznicę urodzin księdza profesora Henryka Misztala*, Lublin 2001, s. 63–64 oraz 67–68; *L. Stecki*, Fundacja, cz. III, s. 185–188.

⁸⁹ *I. Janson*, Działalność fundacji, w: *PkdUf*, Warszawa 1994, s. 149.